

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מוריננו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

הלכות שבת חנוכה – ג'

תפילת מנחה מוקדמת בערב שבת חנוכה

בערב שבת חנוכה יש להתפלל מנחה לפני הדלקת נרות חנוכה, שאם יתפלל מנחה לאחר ההדלקה הוי תרתי דסתרי (פמ"ג ומ"ב בסי' תרע"ט ס"ק ב' ובשעה"צ אות ז').

וכתב הא"ר (סי' תרע"ט) שאם לא התפלל מנחה מוקדם וצריך עכשיו להדליק נרות חנוכה - לא יתפלל מנחה ביחיד אלא ידליק נרות חנוכה, ואחר כך יתפלל מנחה בציבור.

זמן הדלקת נרות בערב שבת חנוכה

יש להסתפק האם אפשר לכתחילה להדליק נרות חנוכה מפלג המנחה כיון שבלאו הכי לא מדליקים בזמן ההדלקה של ימות החול, או שיש להסמיק את ההדלקה להדלקת נרות שבת, ונראה שלכתחילה יש להסמיק ולהדליק נ"ח בתוך 30 דקות לשקיעה, ואף במקומות שמדליקים נרות שבת 40 דקות לפני השקיעה - בשבת זו ראוי לאחר את הדלקת נרות השבת, ולהדליק נרות חנוכה חצי שעה לפני השקיעה ואחריהם את נרות השבת (סימן תרע"ט סעיף א', ועי' שבת כג', ובלבד שלא יקדים, וכתב הבה"ל תרע"ב ד"ה 'ולא מקדימים' שעד חצי שעה קודם נחשב שלא הקדים).

אם כבו הנרות בערב שבת, לדעת התרומת הדשן והשולחן ערוך בסי' תרע"ג סעי' ב' אינו חייב לשוב ולהדליקם אך ראוי להחמיר לחזור ולהדליק, אבל דעת הט"ז הובא במשנה ברורה שם ס"ק כו' שכל עוד שמותר להדליק **חייבים** לשוב ולהדליק ולא ברכה.

נרות חנוכה ואחר כך נרות שבת

יש להדליק נרות חנוכה ואחר כך נרות שבת (אורח חיים תרע"ט סעיף א').

ואף כשהאישה מדליקה נרות שבת והאיש את נרות חנוכה, על פי סוד יש להקדים נרות חנוכה (בא"ח פרשת וישב). אישה אלמנה וכדו' שכבר הדליקה נרות שבת אינה יכולה להדליק שוב בעצמה נרות חנוכה [כיון שהדליקה נרות שבת - קבלה שבת בהדלקתה ונאסרה במלאכה], אלא תאמר לאחר להדליק והשליח יברך

'להדליק' והיא תברך 'שעשה ניסים'.

איש שמדליק נרות שבת, לכתחילה ידליק קודם נרות חנוכה ואחר כך נרות שבת וכנ"ל [כיון שחוששים לכתחילה לשיטת הסוברים שאיש מקבל שבת בהדלקת נרות], ובדיעבד אם כבר הדליק נרות שבת ידליק אח"כ נרות חנוכה.

הדלקת נרות חנוכה בערב שבת

בהדלקה בערב שבת חנוכה צריך שהנרות ידלקו לכל הפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים (מ"ב סי' תרע"ט ס"ק ב', ובה"ל סי' תרע"ב סעי' א' ד"ה 'ובלבד').

נרות צבעוניים המיועדים לילדים הדולקים רק חצי שעה, בערב שבת לכתחילה אין להשתמש בהם לילדים מעל גיל חינוך, כיון שצריך שהנרות ידלקו לכל הפחות חצי שעה **אחרי צאת הכוכבים** כנ"ל, ואמנם בדיעבד לילדים מספיק אם ידלקו הנרות אף חצי שעה **אחרי השקיעה**, אך נרות צבעוניים אלו אינם דולקים אפילו שיעור זה, ולילדים בער"ש יש להשתמש בנר שידלק לכל הפחות חצי שעה אחרי השקיעה. אמנם אם אין אפשרות אחרת יש לסמוך על הפמ"ג (סי' תרע"ב א"א ס"ק א'), שציידד להקל בדיעבד שיצא יד"ח אם דלקו הנרות חצי שעה מפלג המנחה.

טלטול כסא/ שולחן שעליו נרות חנוכה בשבת

המדליק נרות חנוכה בער"ש והחנוכיה מונחת על שולחן או כסא, הרי הם נעשים בסיס לדבר האסור - ואסור לטלטלם. הרוצה להעביר את השולחן למקום אחר כדי שהחנוכיה לא תגנב - אסור להזיז את הכיסא אף לאחר שכבו הנרות [ורק ע"י טלטול בגופו מותר]. אבל אם רוצה להעביר את הכסא/השולחן כדי שיוכלו להשתמש במקום, או כדי לאפשר לסגור את הדלת - לכתחילה יש להניח על הכסא תכשיטים יקרים וכדומה, שהם יקרים יותר מהחנוכיה, ואז הוא נעשה בסיס לדבר האסור והמותר שמותר לטלטלו אם ההיתר חשוב יותר, ובשעת הצורך אפשר להקל להניח חלות הנצרכות לשבת על הכיסא ואז אפשר להעבירו למקום אחר.

אבל נראה שיש להחמיר שלא מהני להניח התכשיטים על **בית החנוכיה** כדי לטלטלה.

זמן הבדלה במוציא שבת חנוכה

נחלקו הפוסקים האם להקדים הדלקת נר חנוכה להבדלה [לאחר אמירת 'אתה חוננתנו' או 'ברוך המבדיל'] או שיש להקדים את ההבדלה, ולהלכה דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ונראה שבמקומות שמתפללים מעריב בזמן ויש לחוש שאם יעשו הבדלה לפני נרות חנוכה יעבור זמן ההדלקה יש להדליק נרות חנוכה לפני הבדלה (סי' תרפ"א).

הדלקת נרות בבית הכנסת

יש להניח את הנרות בקיר הדרומי של בית הכנסת אך לכתחילה אין להניחם על החלון של הקיר הדרומי ולא על מדף המחובר לקיר עצמו אלא על שולחן ליד הקיר הדרומי וצריך להשאיר רווח בין השולחן לקיר, כדי שהמדליק יעמוד כשאחוריו לדרום ופניו לצפון בין הנרות לכותל, ויניח הנרות ממזרח למערב ומתחיל ביום הראשון מהנר הימני שסמוך לארון הקודש [הנר המזרחי], ובשאר הימים מתחיל מהנר השמאלי וממנו פונה לימין [דהיינו שמדליק ממערב למזרח] (משנ"ב תרע"א ס"ק מב' - מג', שעה"צ סי' תרע"ו סק' כא').

ובמקומות שאין אפשרות להניח על שולחן ליד הקיר הדרומי וכן"ל ומניחים על מדף שעל הקיר או בחלון בית הכנסת, לדעת השו"ע יש להתחיל ביום הראשון עם הנר הימני [דהיינו הנר המערבי הרחוק מארון הקודש, ויש בזה חסרון שאינו הנר הסמוך לארון, ובשו"ת חת"ס או"ח קפו' צוין במ"ב הנ"ל כתב שיש להתחיל להדליק בנר הסמוך לארון הקודש כמו שבביהמ"ק היה הנר המערבי סמוך לארון הברית] ובשאר הימים מדליק משמאל לימין [ממזרח למערב מהנר החדש], ולשיטת הגר"א מתחיל מהנר השמאלי הסמוך לארון הקודש ובשאר הימים מתחיל מהנר השמאלי הסמוך לארון ופונה משמאל לימין [ובאופן זה מדליק את הנר הישן תחילה].

ברכת סופגניות

א. הסופגניות המצויות (בחנויות עם הכשרויות המהודרות) הן סופגניות העשויות מבצק של חלה מתוקה ומטוגנות בשמן עמוק באופן שטעם השמן מורגש היטב בעיסה וברכתן מזונו, ויש מקלים שאף ירא שמיים יכול לאכול שלא בתוך הסעודה עד שיעור של ד' ביצים (כ-2 סופגניות) (ט"ז סי' קסח' ס"ק יט', מ"ב שם ס"ק פה' ובה"ל ד"ה 'וכל זה').

ואם אוכל יותר משיעור של ד' ביצים אזי לכתחילה

יאכלם בתוך סעודה ויכון בברכת 'המוציא' לפטור את הסופגניות, ואם אוכלם שלא בתוך הסעודה מברך 'מזונות' ועל המחיה, ואפי' אם יאכל כמות גדולה מאוד מברך 'על המחיה', אבל ירא שמים יאכלם רק בתוך הסעודה וכן"ל, ויכון ב'המוציא' לפטורם.

אם אוכלם בתוך הסעודה ולא כיון ב'המוציא' לפטורם – אזי אם אוכלם לשובע, נפטר ב'המוציא', ואם אוכלם לתענוג יפטרם בדבר שודאי ברכתו 'מזונות' כגון דגני 'כריות' וכדו' שיש בו את שלושת התנאים של פת הבאה בכיסנין.

ב. סופגניות העשויות מבצק של חלות שמוסיפים לו לאחר האפיה סוכר וריבה וטעמים מתוק קצת, ומטגנים את הבצק בשמן באופן שאין טעם השמן מורגש היטב בעיסה אלא רק בשכבה החיצונית, לכתחילה יאכלם בתוך סעודה ויכון בברכת 'המוציא' לפטור את הסופגניות, ואם אוכלם שלא בתוך הסעודה מברך 'מזונות' ועל המחיה, ואפי' אם יאכל כמות גדולה מאוד מברך 'על המחיה', אבל ירא שמים יאכלם רק בתוך הסעודה וכן"ל, ויכון ב'המוציא' לפטורם.

אם אוכלם בתוך הסעודה ולא כיון ב'המוציא' לפטורם – אזי אם אוכלם לשובע, נפטר ב'המוציא', ואם אוכלם לתענוג יפטרם בדבר שודאי ברכתו 'מזונות' כגון דגני 'כריות' וכדו' שיש בו את שלושת התנאים של פת הבאה בכיסנין.

ג. בצק שנילוש בהרבה שמן באופן שטעם השמן מורגש היטב בעיסה עד שטעמו עיקרי ביחס לקמח, תלוי בזה: אם הן מטוגנות בשמן עמוק ברכתן 'מזונות', ונראה שאפשר לאכול עד שיעור קביעות סעודה בוקר וערב (הטעם, כיון שלפי דעת הר"ש שמובא בשו"ע שם סע' יג' אף אם אוכלים שיעור קביעות סעודה בוקר וערב ברכתו 'על המחיה', ואף שכתב השו"ע שירא שמים יחמיר – זה רק בבצק רגיל אבל בבצק שנילוש בהרבה שמן אף ירא שמים יכול לאכול עד שיעור קביעות סעודה בוקר וערב (סי' קסח' סע' ז' ומ"ב ס"ק לג').

ואם הן אפויות אזי ברכתן 'מזונות', אך לכתחילה אין לאכול יותר משיעור ד' ביצים. ואם אכל יותר משיעור זה עד שיעור קביעות סעודה (800 גרם), מברך 'על המחיה'. ואם אכל יותר משיעור קביעות סעודה מברך 'המוציא' וברכת המזון.

אך סופגניות האפויות שלא לשו אותן בהרבה שמן וטעם השמן אינו מורגש היטב, ברכתן 'המוציא'.